

Власюк Ж.І.

викладач інституту післядипломної освіти,

Житомирський державний університет

ім. І.Франка

ПОЧУТТЯ СПРАВЕДЛИВОСТІ ЯК СКЛАДОВА МОРАЛЬНО-ЦІННІСНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Національна доктрина розвитку освіти ХХІ століття визначає необхідність кардинальної зміни виховання дітей і шкільної молоді з орієнтацією на гуманізацію взаємин. У зв'язку з цим простежується необхідність осмислення питань пов'язаних з вихованням морально-ціннісних якостей підростаючого покоління серед яких вагоме місце займає почуття справедливості.

Зазначимо, що аспекти морально-ціннісного розвитку особистості, які безпосередньо пов'язані з розумінням почуття справедливості, знайшли своє відображення у працях К.Альбухової-Славської, В.Андрущенка, І.Беха, Л.Виготського, А.Гусейнова, О.Зязюна, В.Кременя, Г.Костюка, Б.Ломова, В.Плахотного, С.Рубінштейна, Л.Соханя, А.Швейцара, В.Франкла, Е.Фромма та ін..

Психологічний словник дає визначення цінності як поняття, за допомогою якого характеризується соціально-історичне значення для суспільства та особистісний розвиток для індивіда у певних явищах дійсності [6: 597]. Огляд сучасних джерел переконує в тому, що цінність є складним комплексним утворенням, яке міститься в пізнавальних структурах, процесах соціально життя і культури, світогляді людини.

Як зазначає І.Бех, на кожному етапі розвитку суспільства створюється специфічний набір і структура цінностей. Вони сприяють перетворенню соціальних норм і ідеалів у особистісні принципи життєдіяльності. Цінності стають виховним фактором завдяки тому, що перетворюються у внутрішні мотиви поведінки особистості. Звичайно, що цивілізоване суспільство завжди гармонійно поєдує, зокрема, загальнолюдські моральні норми – цінності, які й мусить свідомо привласнити індивід [4: 6-7].

У молодшому шкільному віці виявляється здібність, яка сприятлива для виховання морального розвитку дитини – це здатність цінувати особистість людини. Ціннісне ставлення до людини є головним аспектом у гуманізації відносин, оскільки людина є суб'єктом відносин, то і сама стає головною цінністю та об'єктом взаємодії. Головним новоутворенням морального розвитку дитини І. Бех називає здатність цінувати особистість людини. Така здатність передбачає сформованість у дитини відповідних знань про дану людину і здатність їх реалізувати у своїй поведінці. Коли прагнення стає стійким і набуває поведінкової звички, то перетворюється в почуття любові до дитини і це почуття має бути безумовним. Розвинене ставлення до іншої людини означає – здатність співпереживати в радості і в горі, бажання зрозуміти людину та всяко сприяти досягненню морально-значущих цілей. Почуття цінності іншої людини необхідно виховувати у ранньому дитинстві, бо саме у цей віковий період у дітей починає проявлятися емпатія, за якої ті чи інші емоційні переживання однієї дитини, викликають відповідні емоційні прояви в іншій [2: 127-133].

Морально-ціннісний розвиток особистості – найголовніший компонент духовного життя людини. Він передбачає оволодіння особистістю основами моралі як сукупності цінностей, принципів, вимог, норм, правил та утвердження їх у своєму житті. Педагог-гуманіст В.Сухомлинський приділяв вихованню моральних почуттів велику увагу та вимагав, щоб кожній дитині з малку прививали доброту, справедливість, чесність. «Не будь байдужим до зла. Борись проти зла, обману, несправедливості...» закликав великий педагог, «моральні цінності повинні стати особистісним духовним багатством кожного вихованця». Він сформував важливу виховну задачу: «Щоб кожна дитина відчувала серцем іншу людину». Зміст морального виховання особистості полягає у наступному: «Виховання чуйності, співчуття до горя та страждань інших людей – важливе виховне завдання... людина може стати другом, товаришем і братом іншої людини лише при умові, коли горе іншої людини стає для неї як своє» [5:150-151].

Така моральна цінність особистості, як почуття справедливості, є основою загальнолюдської моралі та відіграє важливу роль у процесі утворення і утвердження духовних цінностей людства. Поняття «справедливість» є одним з головних критеріїв моральної свідомості, яка виступає у свідомості людини як регулятор важливих ціннісно-сміслових ідей та уявлень.

Аналіз сучасної літератури переконує в тому, що справедливість є важливим компонентом для формування духовного розвитку індивіда та визначає спрямованість усіх розумових, емоційно-почуттєвих, вольових якостей людини, її здатність до самоусвідомлення себе, як особистості. Почуття справедливості виявляється у ціннісному ставленні індивіда до оточуючих.

Справедливість, як одна з головних умов моральної поведінки людини, розглядається паралельно з такими етичними категоріями як «любов», «добро», «альтруїзм», «совість», «шанобливість», «доброзичливість» тощо. Зокрема, добро є найвищою цінністю у людських взаємин, що виражається у здатності людини безкорисливо, щедро, не вимагаючи при цьому винагороди, жити, розвиватися, досягати гармонії і досконалості. Біблія стверджує: «добро довго терпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не шукає лише свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе витримує, вірить, сподівається всього, усе терпить» [1: 4-7].

Як показує наше буденне життя, на сьогодні знищено систему моральних цінностей людства, особливо це простежується у взаєминах людей, у діяннях, які можуть бути шкідливими для інших. Це – агресивність, страждання, які заподіюються вчинками одних людей – іншим, що не завжди самомотивуються, оскільки вони виходять з егоїстичної природи людини.

Тому сьогодні потребує визнання категорії «справедливість» головною з інших моральних цінностей нашого суспільства. Така актуальність продиктована передусім тим, що наша дійсність, нажаль, пронизана антигуманними настроями у суспільстві, зокрема, лицемірством, неповагою, байдужістю, які і породжують несправедливість. Несправедливість, у свою

чергу, є результатом нечистої совісті, сплячим розумом людей, вона паралізує ініціативу людини, послаблює її роль у державній ієрархії.

Головною проблемою існування несправедливості у людських стосунках є егоїзм, жорстокість, байдужість, неповажне та байдуже ставлення до оточуючих. У людини, яка зазнала несправедливості, виникає сильне переживання гіркоти образи, спостерігається порушення душевної рівноваги. З огляду на це, перебуваючи в такому психічному стані, людина не в змозі справитися з ним, знайти правильне рішення, і тоді це може спричинити драматичні наслідки.

Таким чином, справедливість виявляється найвищою цінністю, найелементарнішою потребою, властивою людині незалежно від її особистісного розвитку й суспільних умов, у яких вона перебуває. Але справедливість це не тільки моральне право людини: вимагати щодо себе це почуття, але це також її обов'язок: бути самому справедливим щодо інших [2: 65-67].

Список використаної літератури

1. Біблія, I Кор. 13, 4-7.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: Сходження до духовності: Наук. видання. – К.: Либідь, 2006. – 272 с.
3. Блощинська в.А. Етика. Практикум: навчальний посібник – К.: Центр навчальної літератури, 2005 – 248 с.
4. І.Д. Бех. Особистісне зорієнтоване виховання: Науково-метод. Посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204.
5. В.О. Сухомлинський. Вибрані твори. Т. 1. К., «Рад школа», 1976, с. 226.
6. Шапар В.Б. Психологічний тлумачний словник. – Х.: Прапор, 2004. – 640 с.
7. Шептицький А.О квестії соціальної. – Твори. Т.ІІ. – К..І. – Львів: Свічадо, 1994. – С.160.